

CONSTITUȚIONALITATEA EUROPEANĂ

Horea Crișan*

Abstract

Over the past decades, the concepts of common constitutional traditions and common constitutional principles have played a central role in the process of constitutionalization of the Union and the development of European constitutional law. More recently another and competing concept has begun to steal the spotlights: the concept of constitutional identity of each of the member states, which the Union is bound to respect. The concept has attracted the attention of many, yet crucial questions remain unanswered, including those of its precise meaning and effects. At the same time, the role of common constitutional values, traditions and principles in the development of the European Constitution, warrants further examination to explore its inherent value and role in a changing EU legal order.

Keywords: constitutionalism, international order, sovereignty, european regulations

Conceptul de „constituționalitate” este definit de mulți autori ca fiind unul ce corespunde unui ansamblu de norme care stabilesc și reglementează principalele organe care guvernează sistemul, constituirea și puterile acestora.

Desigur, finalitatea unui concept nu se rezumă doar la aceste aspecte, astfel spectrul este mult mai larg dacă ne referim la caracterul constitutiv, la stabilitatea pe care o acordă prin cadrul de legalitate în care se manifestă instituțiile politice și juridice dintr-un sistem dat.

Mai mult, ca oricând România se confruntă cu o tumultuoasă activitate la nivel politic reflectat în sistemul constituțional, și nu poate fi trecut cu vederea, faptul că în momentul în care s-a uzat de prevederile constituționale stabilitatea politică adus la diferite opinii juridice interne, europene și de ce nu internaționale.

Neomogenizarea conceptului de constituționalitate se datorează, în opinia noastră, unui sistem de criză juridic, care încearcă în mod galopant să acopere multe din realitățile sociale, care sunt supuse cu prioritate legislației europene. Cu alte cuvinte, “legea la pătrat” nu reușește să răspundă la multitudinea de solicitări instituționale și juridice pe care societatea românească le are în vedere ca expansiune internă și europeană.

Cu toate acestea, sub conceptul de constituționalitate, au loc modificări juridice importante la alte paliere, astfel avem un nou Cod Civil, un nou Cod Penal, și proceduri care încearcă să facă față constituționalității progressive a Uniunii Europene. Așadar, dacă s-a trecut de la un concept al “comunităților” care consta în faptul că s-a dat naștere la drepturi și obligații, în sarcina particularilor din statele respective, cu consecința exercitării controlului asupra puterii în practică a

---

* Assistant Professor Ph. D., “Dimitrie Cantemir” Christian University, Faculty of Law Cluj-Napoca.

puterii publice, astăzi avem o „uniune constituțională” care continuă să evolueze pe palierele care necesită atenție, și ne referim aici la problema economică.

Consecințele vicioase, de neadaptare la realitățile interne și externe a sistemului constituțional român sunt devastatoare în condițiile în care pulsurile normelor juridice interne adoptate într-o manieră care nu reflectă „autoritatea constituțională”; iar dacă ne referim pe plan european în prezent Comisia Europeană a decis clasarea a 6 acțiuni împotriva României privind constatarea neîndeplinirii obligațiilor care îi revin în baza Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene, 4 au ca obiect necomunicarea măsurilor naționale de transpunere a directivelor UE, iar 2 aplicarea incorectă a legislației UE.

Este adevărat, natura juridică a ordinii comunitare nu a fost de la început una constituțională, doar că teza constituționalizării progresive a UE, este dată de ordinea juridică comunitară ce a evoluat de la statutul de ordine juridică între statele membre la acea ordine juridică integrantă, caracterizată prin drepturi și obligații între particulari. Față de aceste aspecte este de subliniat faptul că obiectivele tratatelor de constituire a comunităților nu fac altceva decât să instituie o putere politică și să limiteze această putere.

Uniunea Europeană deține o particularitate prin care conturează un constituționalism care nu este rezolvat rezolvarea definitivă a problemei supremației între subsistemele acesteia în favoarea celui comunitar. În acest sens, politicienii europeni au încercat fără succes adoptarea unui document constituțional indetificabil prin trăsături cu o ordine juridică coerentă, piramidal-constituțională. Cu toate că opinia majoritară este aceea că o constituție europeană ar simplifica profunzimea de dispoziții constituționale identificate în prezent, reiese în mod indubitabil faptul că din punct de vedere economic există numeroase probleme, astfel că procesul de integrare europeană este încă într-un proces de dezvoltare.

Particularitatea unei constituții europene ține în opinia noastră, de reprezentarea la nivelul popoarelor europene și nu a statelor membre care de cele mai multe ori își exercită puterea ca “redactori” Comunităților europene. Astfel de cele mai multe ori, este vorba de un deficit democratic european, prin faptul că puterea publică este mediată de aceste state.

Opinăm faptul că față de aspectele învederate, nu ne putem gândi la o constituție europeană, după un model național, un astfel de document care să aibă capacitatea să răspundă tuturor solicitărilor europene și a rezolvării cu prioritate a competențelor instituționale.

Din punct de vedere al retrospectivei istorice, Uniunea Europeană a reprezentat o provocare pentru toate sistemele constituționale a statelor membre, fapt ce a generat pornind de la conceptul de “suveranitate” un sistem de criză, bazat pe concepte de contestare permanentă cu privire la adoptarea unui sistem constituționalist. Practic, întreaga evoluție europeană, reprezintă o redefinire a identității europene, un dezacord constant între normele interne statale și prevederile legislative europene.

În opinia autorului, pentru realizarea unei ordini constituționale, este nevoie de o regândire a unei platforme plecând de la o structură nouă, deoarece normalitatea

crizei în care se află instituțiile europene, tind să arate că modelul clasic a teoriei sistemelor nu poate să își găsească aplicabilitate.

Revenind ordinea juridică internațională¹, dreptul internațional constituie subiect al unor discuții puternice între școli, conturându-se două curente. Un prim curent, ce își are originea în ideile lui Hobbes și Spinoza – neagă dreptul internațional, un al doilea curent susține că dreptul internațional există pentru că statele, oamenii politici, organizațiile internaționale, guvernamentale îl recunosc și îl invocă.

Dreptul internațional este considerat un mit. Deoarece: într-o definiție dreptul reprezintă un sistem de reguli obligatorii, dar această definiție nu poate fi considerată completă dacă nu se arată modul în care se conferă normelor obligativitate.

O societate trebuie să aibă o organizare în care să fie cuprinse autorități supreme: un legiuitor (stabilirea regulii de drept); un judecător (soluționarea diferendelor); „un jandarm” (sanționează nerespectarea sa). Existența acestor autorități, ca și constrângerea materială au un rol decisiv în existența dreptului.

Astfel, în stat, dreptul intern este „drept” deoarece statul este o societate instituțională, dotată cu o organizare juridică superioară indivizilor și distinctă de aceștia.

În aceste condiții, putem desprinde concluzia că existența dreptului internațional este condiționată de existența unei organizări suprastatale a societății internaționale. O astfel de organizație este incompatibilă cu suveranitatea statului.

Tratatele institutive constituie o ordine juridică specifică, diferită de cea a organizațiilor internaționale clasice, asemănătoare cu ordinea juridică a unui stat, în care normele juridice au o structură primordială și sunt bazate pe respectarea drepturilor fundamentale ale persoanelor ale cărei subiecte, sunt deopotrivă, statele și cetățenii acestora².

Ordinea juridică comunitară reprezintă ansamblul de norme care guvernează raporturile dintre Comunitățile europene și statele membre, statele nemembre ale Comunităților, alte organizații internaționale, persoane fizice și juridice care nu aparțin statelor membre ale Comunităților europene.

Ordinea juridică comunitară prezintă două caractere fundamentale: este o ordine autonomă; o ordine integrată în dreptul statelor membre.

Caracterul autonom a fost afirmat atât de Curtea de Justiție cât și de jurisdicțiile interne. Această autonomie este legată de autonomia instituțională și îmbracă mai multe aspecte: autonomia izvoarelor dreptului comunitar; autonomia reglementărilor jurisdicționale a diferendelor cu concursul Curții Europene de Justiție și al Tribunalului de primă instanță; autonomia normelor comunitare.

Caracterul de ordine juridică integrată în dreptul statelor membre este afirmat de aceeași³ Curte și admis de jurisdicțiile interne prin prevederi constituționale. Putem menționa ca aspecte ale integrării următoarele: subiecte de drept comunitar

¹ Ion Filipescu, Augustin Fuerea, *Drept instituțional comunitar european*, Ed. V, Actami, București, 2000, p. 31.

² Philip Manin, *Les communautés européennes. L'Union Européenne. Droit Institutionnel*, A. Pedone, Paris, 1993, p. 36 citat de Viorel Marcu, *op. cit.*, p. 130.

³ Augustin Fuerea, *op. cit.*, p. 44-45.

sunt statele membre și particularii; organele naționale aplică regulile dreptului comunitar – această aplicare trebuie să fie identică în spațiu și timp.

Prevederile statutului⁴ Curții Internaționale de Justiție evidențiază, în mod indirect o parte din izvoarele dreptului internațional, care nu pot fi considerate ca atare și în cazul dreptului comunitar. Aceasta datorită faptului că sorgintea dreptului comunitar nu se află numai în tratatele institutive ci și în practica instituțiilor și a statelor membre și în sistematizarea normelor, realizată de către Curtea Europeană de Justiție.

În sens larg, dreptul unional cuprinde ansamblul regulilor de drept aplicabile în ordinea juridică comunitară, unele dintre ele nescrise; principiile generale de drept, jurisprudența Curții de Justiție, normele provenite din relațiile externe ale Comunităților; precum și normele provenite din actele convenționale încheiate între statele membre pentru aplicarea tratatelor⁵.

Dreptul emanat din surse comunitare, fiind un instrument de interese comun, pentru statele membre și Comunități, nu este drept străin și nici drept extern. El este dreptul propriu al fiecăruia dintre statele membre, ca și dreptul național al acestora, având însă o calitate suplimentară – el reprezintă ierarhia textelor normative ale fiecărui stat.

Prin natura sa, dreptul comunitar are o forță specifică de penetrare în ordinea juridică internă a statelor, astfel:

1. norma de drept comunitar dobândește automat statut de drept pozitiv în ordinea juridică internă a statelor - “aplicabilitate imediată”;
2. norma comunitară este susceptibilă de a crea, prin ea însăși drepturi și obligații pentru persoanele particulare - “aplicabilitate directă”;
3. norma juridică comunitară are prioritate față de orice normă națională - “prioritatea”⁶.

Tratatele institutive au fost incluse în ordinea juridică a statelor fondatoare, fie prin dispozițiile constituționale, fie prin alte tipuri de dispoziții legislative. Tratatele au fost admise formal și în statele dualiste cu efectul înglobării Tratatului în dreptul intern. Cooptarea statelor dualiste în cadrul Comunităților nu a avut ca și consecință transformarea efectelor Tratatelor. Acestea au fost adoptate, obligându-l pe judecătorul național să țină seama de dispozițiilor lor, ca norme de drept comunitar și nu ca norme de drept intern. Faptul că un Tratat devine aplicabil în baza unui act al parlamentului național, nu înseamnă că acesta ar trebui privit ca și un act care emană de la acesta. În ceea ce privește dreptul derivat și cel rezultat din relațiile externe ale Comunităților, putem afirma că regulamentele nu pot fi admise în ordinea juridică internă a statelor, indiferent dacă emană de la state, sau că emană de la organisme naționale cu atribuții normative. Probleme nu există în ceea ce privește statele moniste, forța obligatorie a dispozițiilor cuprinse în regulamente nesubordonându-se intervenției autorităților statelor membre.

⁴ Art. 38.

⁵ Ion Filipescu, Augustin Fuerea, *Drept instituțional comunitar european*, Ed. V, Actami, București, 2000, p. 31.

⁶ *Ibidem*, p. 52.

În schimb directivele și deciziile adresate statelor membre, impun măsuri naționale de aplicare, dar, competența organelor statelor este una de executare și una de admitere. Aceste acte sunt aplicabile imediat prin simplul efect al publicării în Jurnalul Oficial al Comunităților europene sau după caz, prin notificare. De asemenea, Acordurile externe încheiate de către Consiliul Uniunii Europene și publicate în Jurnalul Oficial al Comunităților Europene sunt introduse în ordinea juridică națională fără a fi nevoie de ratificare sau de publicare la nivel național.

Concluzia este că dreptul unional, se integrează automat în ordinea juridică internă – sistemul de integrare, care stă la baza întregii activități a Comunităților Europene – ca singură organizație internațională din lume care a reușit să îl aplice⁷.

---

⁷ Augustin Fuerea, *op. cit.*, p. 154-155.